

**VESELĪBA UN
PERSONĪBAS ATTĪSTĪBA:
STARPDISCIPLINĀRĀ PIEEJA**

**RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE**

Ekoloģiskā pieeja vizuālās mākslas terapijā

AUTORE: ELĪNA GULBE

ZINĀTNISKIE VADĪTĀJI:

PROF. DR. PSYCH. KRISTĪNE MĀRTINSONE

MG. SC. SAL., ZINĀTNISKĀ GRĀDA KANDIDĀTS ELĪNA AKMANE

2024. gada 18. – 20. aprīlis

Pētījuma aktualitāte

Pētniecības politikas mērķis - klimata pārmaiņu mazināšana un ilgtspējīgas veselības nozares attīstība (Fetting, 2020; World Health Organization, 2022, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2022).

Dabas un cilvēka mijattiecību izpēte psihiskās veselības aprūpes jomā (Bratman et al, 2019; Berger, 2020; Rhodes & Dunk, 2023).

Ekoloģiskā pieeja vizuālās mākslas terapijā (Carpendale, 2010; Sweeney, 2013; Berger, 2020; Siddons et al, 2020; Pike, 2021; Elkis-Abuhoff et al, 2022).

Pētījuma problēma

Nav sistematizēta pārskata par ekoloģisko pieeju vizuālās mākslas terapijā.

Darbības jomu noteikšanas pārskats (*scoping review*)

Zināšanu sintēzes veids, kura mērķis ir **sistemātiski identificēt un izveidot datu kopumu** konkrētā jomā, bieži vien neatkarīgi no avota zinātniskā stipruma. (Colquhoun et al, 2014; Munn et al, 2022).

Ekoloģiskā pieeja (*ecological approach*)

Domāšanas un uzvedības veids, kura pamatā ir teorija par cilvēka un vides mijattiecībām un savstarpējo atkarību, ekosistēmu struktūru, dabas resursu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, **cilvēka vajadzību saskaņošanu ar vides aizsardzību** (Bronfenbrenner, 1979; Naess, 1986; Roszak, 1995; Berger, 2005; Bratman et al, 2019).

Vizuālās mākslas terapija (*art therapy*)

Veselības aprūpes joma, kurā vizuālās mākslas terapeita vadībā terapeitiskā vidē individuāli vai grupā, klātienē vai attālināti pacientu vai klientu fiziskās un/vai psihiskās veselības, un/vai sociālo problēmu risināšanai un prevencei, kā arī personības izaugsmei pēc izvērtēšanas un vienošanās **izmanto uz mākslas ekspresiju balstītas intervences un refleksiju** (Mārtinsone & Duhovska, 2022).

PĒTNIEKA POZĪCIJA

SISTĒMISKUMS UN MIJATTIECĪBAS

EKOLOĢISKĀ PIEEJA VIZUĀLĀS MĀKSLAS TERAPIJĀ

(Carpendale, 2010; Sweeney, 2013; Berger, 2020; Siddons et al, 2020; Pike, 2021; Elkis-Abuhoff et al, 2022).

EKOFILOZOFIJA

SISTĒMU TEORIJA (Prigogine, 1977),
EKOLOĢISKĀ APZIŅA UN
EKOLOĢISKĀS PIEEJAS PRINCIPI
(Naess, 1986; Roszak, 1995; Scoones
et al, 2020; Frankopan, 2023).

EKOPSIHOLOĢIJA

EKOSISTĒMU TEORIJA,
CILVĒKA UN VIDES MIJATTIECĪBAS
(Bronfenbrenner, 1979; Stokols, 1992;
Thomashow, 1995; Metzner, 1999; Ewert et al,
2014; Bratman et al, 2019; Sellberg et al, 2021;
Harris & Jones, 2023).

Pētījuma mērķis

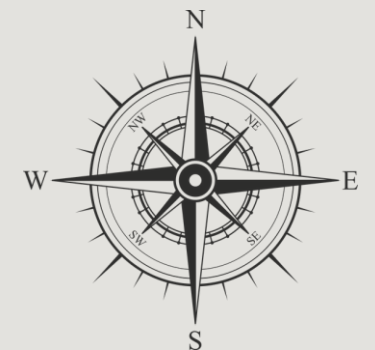
Raksturot vizuālās mākslas terapijas organizācijas un procesa pamatprincipus ekoloģiskajā pieejā.

Pētījuma uzdevums

Izpētīt kā tiek raksturoti vizuālās mākslas terapijas organizācijas un procesa pamatprincipi ekoloģiskajā pieejā, veicot darbības jomu noteikšanas pārskatu.

Pētījuma jautājums

Kā tiek raksturoti vizuālās mākslas terapijas organizācijas un procesa pamatprincipi ekoloģiskajā pieejā?

METODE I

DARBĪBAS JOMU NOTEIKŠANAS PĀRSKATS

Iekļaušanas/izslēgšanas kritēriji

Valoda: angļu

Atslēgas vārdi

Iesaistīta daba mākslas terapijas procesā

Pieejams pilns teksts

Izlase

Publikācijas zinātniskajās datubāzēs
pelēkajā literatūrā

Instrumentārijs

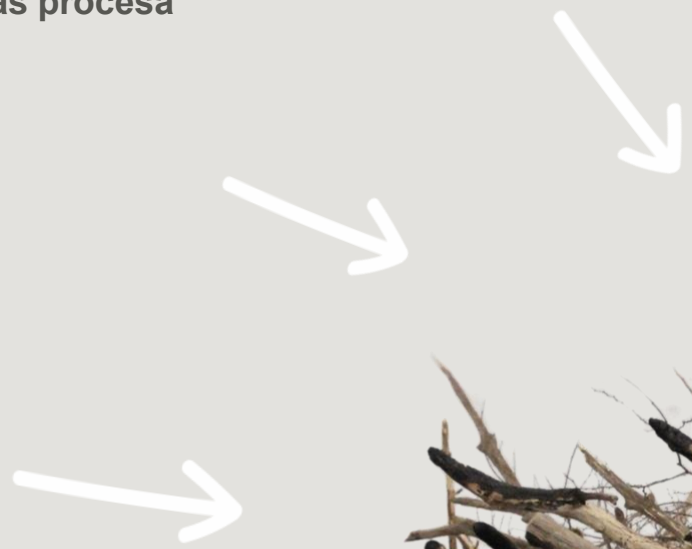
Vadlīnijas izlases veidošanai un tematiskajai analīzei -
PRISMA-ScR-Checklist (Acevedo-Borrega et al, 2022).

Avotu atlases shēma – PRISMA 2020 (Page et al, 2021)

Sistemātiso pārskatu rīks avotu izvērtēšanai - Rayyan
Systems (Rayyan Systems, 2023)

Procedūra

METODE II PROCEDŪRA

1.
Pētījuma
jautājumu
formulēšana

2.
Atslēgas
vārdu
definēšana

3.
Meklēšanas
stratēģijas
izveide

4.
Pētījuma
izlases
veidošana

Triangulācija

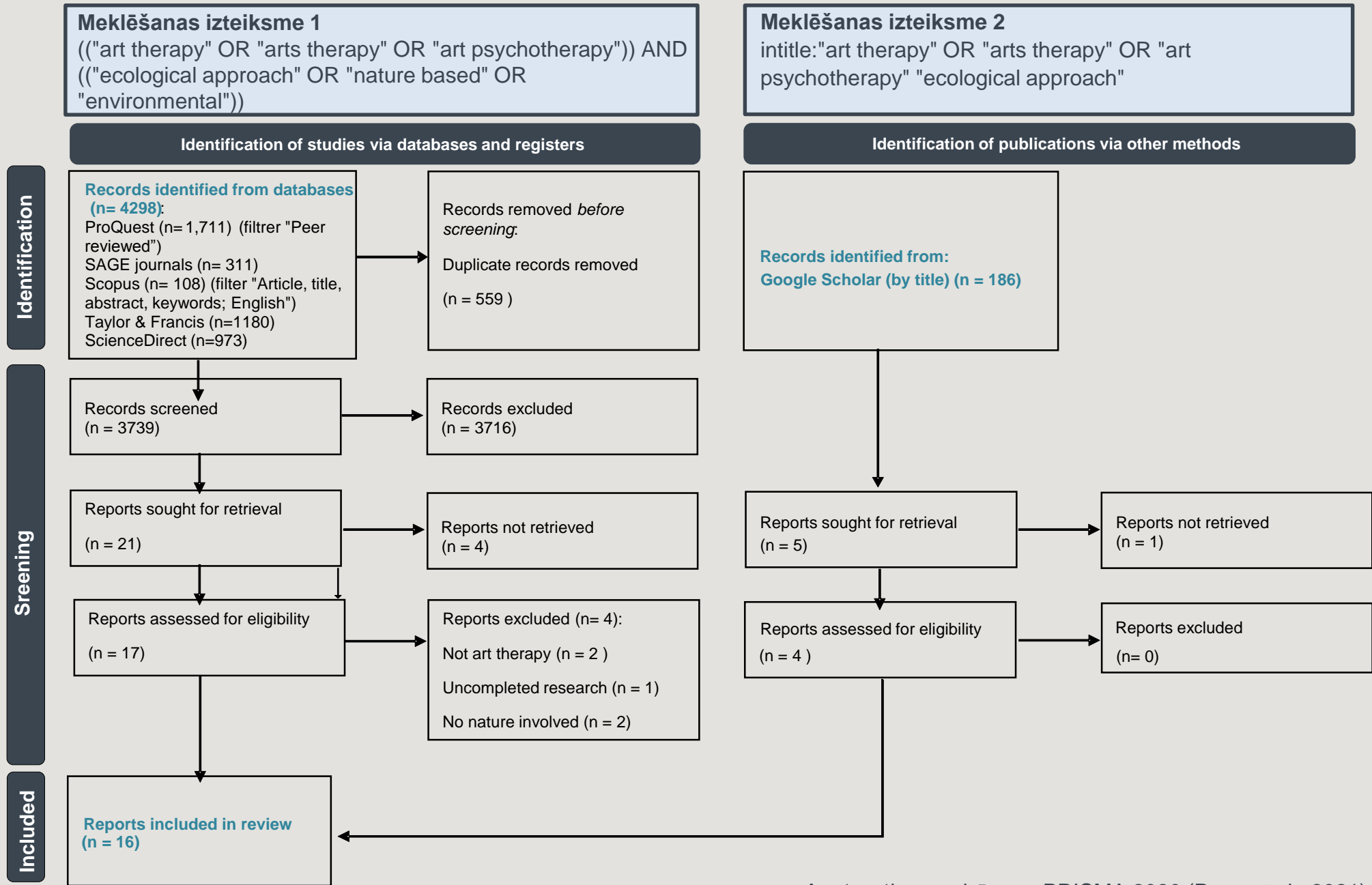

5.
Triangulācija
Datu
kartēšana

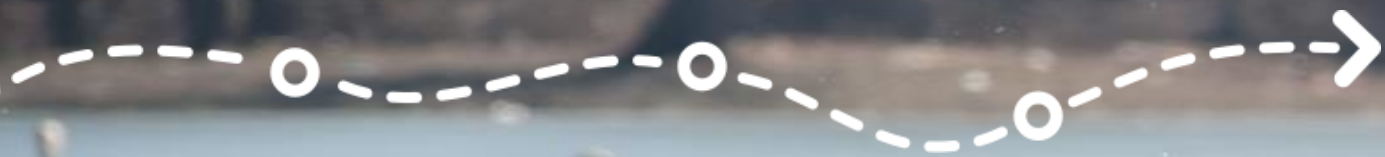
6.
Tematiskā
analīze

PROVIZORISKIE REZULTĀTI

Ekoloģiskajā pieejā vizuālās mākslas terapijā

PAMATMĒRĶI

Veicināt mijattiecības ar apkārtējo vidi, ar mākslas ekspresijas un dabas metaforu palīdzību **atjaunot un uzlabot attiecības ar sevi, dabu, citiem cilvēkiem un sabiedrību** (Bogachev, 2021; Gavron et al., 2023).

Veicināt ar veselību saistītu **dzīves kvalitāti** (Peterson, 2015), **labbūtību**, apmierinātību ar dzīvi un laimes izjūtu (Elkis-Abuhoff et al., 2022).

Rosināt dziļāku saikni ar dabisko vidi, veicināt **ekoloģiskās identitātes** veidošanos, kas sekmē **ilgtspējīgu dzīvesveidu** (Carpendale, 2010; Bogachev, 2021).

Ekoloģiskā pieeja vizuālās mākslas terapijā – MĒRĶI

Introspekcija (pašizziņa), pašanalīze (Klorer, 1992; Bogachev, 2021)

Savu jūtu atpazīšana un nosaukšana vārdā (Klorer, 1992)

Uzticēšanās saviem spēkiem (Klorer, 1992)

Pašcieņa (Klorer, 1992)

Gandarījuma izjūta par sasniegumiem (Kang et al., 2021)

Psiholoģiskā stabilitāte (Kang et al., 2021)

Trauksmes mazināšana (Bend, 2022)

Dalīšanās ar savu iekšējo pasauli, atmiņām (Gavron et al., 2023)

Eksistenciālo un garīgo vērtību aktualizācija un apzināšanās (Bogachev, 2021)

Problēmu risināšana (Bogachev, 2021)

Emociju un uzvedības kontrole (Bogachev, 2021)

Vides izglītība, ekoloģiskās identitātes veidošanās (Carpendale, 2010; Kopytin, 2020; Bogachev, 2021)

Sajūtu aktivizēšana (Bogachev, 2021; Kang et al., 2021)

Elpošanas un ķermeņa atslābināšanas tehniku apguve (Bogachev, 2021)

Uztveres aktivizēšana (Carpendale, 2010)

Koncentrēšanās spējas, uzmanības noturība (Kang et al., 2021)

Atpazīt patiesību (Carpendale, 2010)

Realizēt radošumu (Carpendale, 2010)

Uzticēšanās citiem (Klorer, 1992)

Grupās vienotība (Klorer, 1992)

Sociālās prasmes (Kang et al., 2021; Bogachev, 2021)

Atbildības izjūta (Klorer, 1992)

DABAS PIELIETOJMS MĀKSLAS TERAPIJĀ

Daba kā vide
(eng. *setting*)

Dabā balstīta pieredze -
dārza, parka, meža
apmeklējums, "zaļais
strūrītis" kabinetā

Daba kā temats
(eng. *subject*)

Dabas attēlojums mākslā -
kā glezna, kolāža, stāsts, metafora, u.c.

Daba kā materiāls
(eng. *material*)

Dabas veidojumu pielietojums
mākslas ekspresijā

(Carpendale, 2010; Pike, 2021)

EKOLOĢISKĀ PIEEJA MĀKSLAS TERAPIJĀ DAŽĀDĀ VIDĒ

Daba/ āra vide

Pagalms, dārzs, mežš,
parks, siltumnīca
Riski un ierobežojumi

Telpa iestādē

Materiālu izvēle un lietošana
Procesi dabā - aiz loga

Virtuālā vide/ dzīvesvieta

Dabā balstīta pieredze
pacientiem/klientiem ar ierobežotu
piekļuvi dabas videi

METODES UN TEHNIKAS

Daba/ āra vide

MŪSU DROŠĀ MĀJA

Slēpņa būvēšana no zariem

Stresa mazināšana, sadarbība
(Kang et al., 2021).

Telpa iestādē

MANA PASAULE STIKLA TRAUKĀ

Terārija veidošana un kopšana

Emocijas un jūtas, atbildība
(Gavron et al., 2023)

Virtuālā vide/ dzīvesvieta

MANA MĪĻĀKĀ VIETA DABĀ

Kolāža, zīmējums, fotogrāfija

Apmierinātība ar dzīvi, labizjūta
(Elkis-Abuhoff et al., 2022)

IEGUVUMI

- Stresa līmeņa mazināšanās, pašvērtējuma un smadzeņu darbības uzlabošanās (Kang, 2021)
- Psiholoģiskās labbūtības uzlabošanās
- Iespēja simulēt dabas pieredzi, kad piekļuve faktiskai dabas videi ir ierobežota (Elkis-Abuhoff, 2022).
- Dabas apstākļi kā izaicinājums doties grūtībās un risināt problēmas (Klorer, 1992)

RISKI UN IEROBEŽOJUMI

- Vides pieejamība
- Sesijas ilgums un pārvietošanās laiks
- Traumu, alerģiju risks
- Ūdens un labierīcību pieejamība
- Dabas apstākļi kā ierobežojumus vai izaicinājums - doties grūtībās (saule, vējš, lietus, reliefs, kukaiņi, u.c.)
- Likumi valstī – kā atbildība ārpus iestādes teritorijas?

(Klorer, 1992; Kang et al., 2021; Wardle, 2023; Elkis-Abuhoff et al., 2022; Wright et al., 2023; Gavron et al., 2023; Kopytin, 2023)

PRIEKŠLIKUMI PĒTNIECĪBAI

- Ekoloģiskā pieeja drāmas terapijā, mūzikas terapijā, deju un kustību terapijā
- Ekoloģiskajā pieeja mākslu terapijas praksē

**Mēs esam ekosistēmas daļa,
piedaloties tās pašregulējošajos
procesos, mūsu ķermenis, prāts un
vide mijiedarbojas, ar mērķi uzturēt
mūsu veselību un labbūtnību.**

(Kopytin & A'Court, 2023)

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

- Acevedo-Borrega, J., Valverde-Berrocoso, J., & Garrido-Arroyo, M. del C. (2022). *PRISMA-ScR-Checklist* [Data set]. figshare. <https://doi.org/10.6084/M9.FIGSHARE.17702297>
- Bend, G. (2022). Loweinr The Level Of Abciety In Pre-School Children With The Use Of Art Therapy (Ecological Approach). *Of Russian Psychotehrapy And Psychology*.
- Berger, R. (2020). Nature Therapy: Incorporating Nature Into Arts Therapy. *Journal of Humanistic Psychology*, 60(2), 244–257. <https://doi.org/10.1177/0022167817696828>
- Bogachev, O. (2021). Ecological Art Therapy Techniques In The Process Of Rehabilitation Of Those Who Use Psychoactive Substances. *Ecopoiesis: eco-human theory and practice*, 2(2), 39-47. ISSN 2713–184x
- Bratman GN, Anderson CB, Berman MG, Cochran B, de Vries S, Flanders J, Folke C, Frumkin H, Gross JJ, Hartig T, Kahn PH Jr, Kuo M, Lawler JJ, Levin PS, Lindahl T, Meyer-Lindenberg A, Mitchell R, Ouyang Z, Roe J, Scarlett L, Smith JR, van den Bosch M, Wheeler BW, White MP, Zheng H, Daily GC. (July 24, 2019) Nature and mental health: An ecosystem service perspective. *Sci Adv*. 5(7):eaax0903. doi: 10.1126/sciadv.aax0903. PMID: 31355340; PMCID: PMC6656547. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6656547/>
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The Ecology of Human Development : Experiments by Nature and Design*, Harvard University Press, ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/rsub-ebooks/detail.action?docID=3300702>.
- Carpendale, M. (2010). Ecological Identity & Art Therapy. *Canadian Art Therapy Association Journal*, 23(2), 53–57. <https://doi.org/10.1080/08322473.2010.11432338>
- Colquhoun, H. L., Levac, D., O'Brien, K. K., Straus, S., Tricco, A. C., Perrier, L., Kastner, M., & Moher, D. (2014). Scoping reviews: Time for clarity in definition, methods, and reporting. *Journal of Clinical Epidemiology*, 67(12), 1291–1294. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2014.03.013> <https://jbi.global/scoping-review-network/resources>
- Compendium of WHO and other UN guidance on health and environment, 2022 update. Geneva: World Health Organization; 2022 (WHO/HEP/ECH/EHD/22.01). Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. <https://www.who.int/tools/compendium-on-health-and-environment>
- Elkis-Abuhoff, D., Gaydos, M., Poland, E., & Sena, S. (2022). Exploring the effects of nature-based art therapy on happiness and life satisfaction. *the Arts in Psychotherapy*, 81, 101966. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2022.101966>
- Fetting, C. (2020). “The European Green Deal”, ESDN Report, December 2020, ESDN Office, Vienna.
- Frankopan, P. (2023). *The Earth transformed: an untold History*. Bloomsbury Publishing.
- Gavron, T., Livne, N., Regev, D., & Shemesh, H. (2023). Growing a small world: College students’ perceptions of making and tending an expressive terrarium. *The Arts in Psychotherapy*, 85, 102038. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2023.102038>
- Harris, A., & Jones, S. H. (2023). A creative ecological approach to supporting young people with mental health challenges in schools. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/09518398.2023.2233938>

- Kang, S., Kim, H., & Baek, K. (2021). Effects of Nature-Based Group Art Therapy Programs on Stress, Self-Esteem and Changes in Electroencephalogram (EEG) in Non-Disabled Siblings of Children with Disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5912. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115912>
- Klorer, P. G. (1992). Leaping beyond traditional boundaries: Art therapy and a wilderness stress challenge program for adolescents. *the Arts in Psychotherapy*, 19(4), 285–287. [https://doi.org/10.1016/0197-4556\(92\)90006-a](https://doi.org/10.1016/0197-4556(92)90006-a)
- Kopytin, A. & A'Court, B. (2023). Animals As Participants In Holistic Art Therapy: Interview With Beverly A'Court. *Ecopoiesis: Eco-Human Theory And Practice*, 4(2), 75-81.
- Kopytin, A. (2021). Conference Review: Ecological/Earth-Based Arts Therapies: International and Multicultural Perspectives. *Ecopoiesis: Eco-human theory and practice*, 2(1), 98-105.
- Kopytin, A. (2021). Ecological/Nature-Assisted Arts Therapies and the Paradigm Change. *Creative Arts in Education and Therapy (CAET)*, Pages 34 - 45. Retrieved from <https://caet.inspirees.com/caetojsjournals/index.php/caet/article/view/294>
- Lee, J., Park, J., & Choi, S. (2020). Environmental influence in the forested area toward human health: incorporating the ecological environment into art psychotherapy. *Journal of Mountain Science*, 17(4), 992–1000. <https://doi.org/10.1007/s11629-019-5774-3>
- Mārtinsone K, Duhovska J. "Mākslu terapija". *Nacionālā enciklopēdija*. <https://enciklopedija.lv/skirklis/102328-makslu-terapija> (skatīts 09.06.2023).
- Mārtinsone, K., & Pipere, A. (2021). *Zinātniskās darbības metodoloģija: starpdisciplināra perspektīva [Methodology of scientific activity; interdisciplinary perspective]*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
- Mārtinsone, K., Pipere, A. 2021. Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca. <https://www.rsu.lv/petniecibas-terminu-vardnica>
- Munn, Z., Pollock, D., Khalil, H., Alexander, L., McInerney, P., Godfrey, C. M., ... & Tricco, A. C. (2022). What are scoping reviews? Providing a formal definition of scoping reviews as a type of evidence synthesis. *JBIEvidence Synthesis*, 20(4), 950-952.
- Naess, A. (1986). *The Deep Ecology Movement: Some philosophical Aspects*, 1986. *Environmental Ethics*.
- Page, M. J., Mc Kenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T., Mulrow, C. D., . . . Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Peterson, C. (2015). “Walkabout: Looking In, Looking Out”: A Mindfulness-Based Art Therapy Program. *Art Therapy*, 32(2), 78–82. <https://doi.org/10.1080/07421656.2015.1028008>
- Prigogine, Ilya; Nicolis, G. (1977). *Self-Organization in Non-Equilibrium Systems*. Wiley. ISBN 0-471-02401-50.
- Rayyan Systems. (2023, September 26). Rayyan - AI powered tool for systematic literature reviews. Retrieved from <https://rayyan.ai/>

- Rhodes, P., & Dunk, J. (2023) Eco-psychology: a critical paradigm in the climate emergency, *Australian Psychologist*, 58:3, 154-160.
<https://doi.org/10.1080/00050067.2022.2157240>
- Roszak, T. (1995). Where psyche meets Gaia. In T. Roszak, M. Gomes, & A. Kanner (Eds.), *Ecopsychology: Restoring the earth, healing the mind* (pp. 1–20). San Francisco: Sierra Club Books.
- Rugh, M. M., & Kopytin, A. I. (2016). 'Green Studio' : Nature and the Arts in Therapy. Nova Science Publishers, Inc.
- Scoones I, Stirling A, Abrol D, Atela J, Charli-Joseph L, Eakin H, Ely A, Olsson P, Pereira L, Priya R, et al. 2020. Transformations to sustainability: combining structural, systemic and enabling approaches. *Curr Opin Environ Sustainability*. 42:65–75. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2019.12.004>
- Sellberg, My M; Cockburn, Jessica; Holden, Petra B; Lam, David P M. *Ecosystems https and People*; Abingdon Vol. 17, Iss. 1, (Dec 2021): 292-305.
<https://doi.org/10.1080/26395916.2021.1931452>
- Siddons Heginworth, I.; Nash, G. *Environmental Arts Therapy: The Wild Frontiers of the Heart*; Routledge: London, UK, 2020.
- Steinhardt, L. (1998). Sand, Water, and Universal Form in Sandplay and Art therapy. *Art Therapy*, 15(4), 252–260. <https://doi.org/10.1080/07421656.1989.10759334>
- Stokols D. Establishing and maintaining healthy environments. Toward a social ecology of health promotion. *Am Psychol*. 1992 Jan;47(1):6-22. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.47.1.6>. PMID: 1539925
- Summer, D., & Yermakov, B. (2022). Making Nature Personal: Fostering Vulnerability, Compassion, and Personal Growth Through a Transpersonal Eco-Art Process. *Creative Arts in Education and Therapy (CAET)*, Pages 142 - 157. Retrieved from <https://caet.inspirees.com/caetojsjournals/index.php/caet/article/view/407>
- Sweeney, T. (2013) *Eco-Art Therapy : Creative Activities That Let Earth Teach* by Theresa Sweeney (2013, Trade Paperback)
- Tricco, A., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K., Colquhoun, H., Levac, D., . . . Straus, S. (2018). PRISMA Extension for Scoping Reviews (PRISMA-ScR): Checklist and Explanation. *Annals of Internal Medicine*, 169(7), 467-473. <https://web-s-ebsohost-com.db.rsu.lv/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=bdfc2a7d-c491-411a-94e4-5b271b2449a1%40redis>
- Wardle, A. (2023). Landscape of loss: art therapy outdoors and traumatic bereavement. *International Journal of Art Therapy*, 1–7.
<https://doi.org/10.1080/17454832.2023.2267109>
- Wright, T., Blakeman, V., Andrew, T., & Labovitch, S. (2023). A qualitative evaluation of an outdoor arts therapies group. *International Journal of Art Therapy*, 1–10.
<https://doi.org/10.1080/17454832.2023.2229893>

**VESELĪBA UN
PERSONĪBAS ATTĪSTĪBA:
STARPDISCIPLINĀRĀ PIEEJA**

**RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE**

Paldies par uzmanību!

2024. gada 18. – 20. aprīlis